

ՄԱՐԵՆԱՄԱՐԶ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ ՀԱՆԴԷՍ

Ե Ի

ՕՐԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՖԻԶԻԲՈՎԱԿԱՆ ԿԻԹՈՒԹԵԱՆ

Բ. ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 19

ԳԻՆ 40 ՓԱՐՈՅ

1912 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

ՄԱՐԴՈՒՆ ԱՆԿՈՒՄԸ

Ա.

Անցեալ Կիրակի օր, քաղաքի մը ղնկերներ դաշտային պտոյտի համար Պոլսոյ արուարձաններէն Շիշլիի կողմերը ուղղուեցան: Ապաստակնս էր զէք քաղաքի մը ժամուան համար հետու գտնուիլ քաղաքին քոն ու քոնէն, անոր անխնայ իրարանցումէն եւ վերջապէս ալի հազար ու մէկ բաներէն՝ որոնք արուեստական կեանքի մը եւ արտաքին ցոյցի համար ապրող ղնկերութեան մը յայտարար կշտակներն էն, ու այսպէս, գտնէ քաղաքի մը ժամ կարեւորապէս մայր Բնութեան ծոցին մէջ ապրիլ, շնչել անոր կենսարար շունչը, զգալ անոր կազմուրի զովութիւնը մեր թոքերուն մէջ եւ մեր դիմերուն վրայ, եւ վերջապէս վաշտել անոր մեր բովանդակ երթեանը մէջ յառաջ բերելիք բարեւար փոփոխութիւնը:

Անշուշտ այսպիսի պտոյտներ մեզի, եւ կը կարծենք թէ մեր ղնկեր-
գողներուն համար նորութիւններ չեն, ու հոս՝ նպաստակ չունիմք անոր
նկարագրականը ղնկելու, բայց այս վերջին պտոյտը մեզի առիթը տուաւ
ականուստս ըլլալու տեսարանի մը, որուն շարժառիթ եղող պատճառը
խիստ կենսական կարեւորութիւն ունի մանաւանդ մեր դպրոցական
աշակերտութեան ապագային համար:

Ճիշդ քաղաքին ծայրը, երբ դաշտ մը կ'անցնէիմք, հետուէն նըշ-
մարեցիմք քաղաքունի մօտ փոքր տղայներ, որոնք սնակի մը կոքում
մարդ մը կը նեղէին ու նոյն իսկ կը քարկոծէին:

Անտարակոյս, իբր մարդ, մեր առաջին գործը եղաւ, գրեթէ բընագործեն, այդ մարդուն օգնութեան փոռքայ. հասանք ու այս անգամ յետեւեմք մարդ մը՝ որ իր գինովութեան բովանդակ քմրութեանը մէջ անկարող էր կենալու, իր ամենափոքր մէկ շարժումը բարակաւ էր գիւնը բաւարարութեամբ, ու այսպէս, տալոց կողմէն անագիւն փրկելեանը կը փառաբանուէր:

Տեսարանը իրապէս սոսկալի էր. ու անշուշտ ամէն մարդ պիտի բերուէր այդ տեսարանին վերջ մը դնելու, տղայք հետաքննելով, ու իսկապէս աչ ուղեցիկն ալ պիտի ընէր, բայց անմիջապէս գաղափար մը միտքս պաշարեց. խորհեցայ որ այդ մարդը որ անդիտակցաբար կորսուած էր, գրութեան արժանի է, բայց ամէն ինչ էր որ իր շնորհներ ինչպէս փրկել, ուստի առանց խղճի ամենափոքր խայր մը զգալու կրցայ ինչգիւնիս բոյսերէլ որ այդ տղայք շատ մը զբօսեան, միտքեր որ յագեան. իրաւ ալ, տղայն ալ յոգնեցան, սկսան հետզհետէ ֆաշուրի, երբ ես, զանոնք փոքր հաւաքելով նախ ըսի թէ մարդ մը, բայց մանաւանդ ինչգիւնիս պաշարեցան անկարող մարդ մը շարժելը փոքր բան մ'է, ու իրաւ է թէ ես պարտաւոր էի իբր մարդ անոր օգնութեան փոռքայ, բայց նկատելով որ այդ մարդուն ինչպէս փրկելու պիտի տեսնուէր, ու այդ օրուն տեսարանը անպայմանօրէն իրենց յիշողութեան մէջ պիտի սպառնուի, ու այսպէս իրենք ալ, երբ փորձուիս օղիի առաջին գաւարք բերաննուն ստնելու, թող յիշեն այդ տեսարանը իր բովանդակ իրականութեանը մէջ, սա տարբերութեամբ որ այս անգամ քերտու իրենք ըլլան ծաղրանքի եւ անարգանքի առարկան: ու անկախ կորովով մը գաւարք նետեն ու ոչիս ընեն Բագոսի ուխտեալ հակառակորդ մը դառնալու, ու մանաւանդ սոսկալն այդ օրուն հետապահելէն:

Պարզ խօսքեր ըսի, բայց տալոց դիմելը յրջացան, ու գոհունակութեամբ նշմարեցի որ խօսքերու սպառնութիւնը իրենց վրայ թողուցած էր այն սպառնութիւն՝ զոր անոք բերելու համար չէի փառանք մարդ մը լիցնու:

ԾՈՒԼՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ ԵՒ ԴԱՐՄԱՆԸ

Ե.

Եթէ խնդիրը կենդանի լեզուներ սորսորվեցնելու գայ, պէտք է տղուն ուղիղ դրութիւնը (méthode directe) սորվեցնել, ու յետոյ դայն ուղարկել այն երկիրները՝ որոնց լեզուն հետամուտ եղած ենք իրեն սորվեցնել. տղան այդ երկիրներուն մէջ պէտք է կենդանի իրողութիւններու ներկայութիւնը վայելէ. այսինքն ան լեզուին գործնական մասը պէտք է Miss է մը կամ Fraülein է մը ուսանի:

Պատմութիւնը պէտք է դադրի իրողութիւններու և թուականներու մէկ չոր ու ցամաք թուումն մասանցը ըլլալէ. ան պէտք է ապրի արձաններու, թանգարաններու, պատկերներու և յիշատակներու մէջ:

Աշխարհագրութիւն սորվեցնելու համար քարտէսները, լուսանկարչական արտատպութիւնները այդ գիտութիւնը տղուն աչքին առջեւ կը պատկերացնեն. չրջակայ երկիրներու ուսումնասիրութիւնը, հանդերձ իր կաղմական դիրքով, դետերով, ջրանցքներով, երկաթուղիներով, մշակութիւններով, ճարտարարուեստով ու վաճառակա նութեամբը ներկայացնող քարտէսները շատ օգտակար դեր մը կը կատարեն երկրի մը բնական, արուեստական և վաճառականական աշխարհագրութիւնը ուսումնասիրելու համար:

Արդեօք միեւնոյն միջոցը իր օժանդակութիւնը շատ օգտակարապէս չի՞ տրա-

մադրեր բնական և բնագիտական ուսումներու համար: Կենդանիները, միջատները, տունկերը, գործարանները, վայրաշարժերը, թրամները, ջրամբարները և այլն, որոնց ամենուրեք կը հանդիպինք, կիրառելի բնագիտութեան, բնալուծութեան, և մեքենագիտութեան մէյմէկ կատարելի դասեր են:

Նոյն իսկ ուսողութիւնը, որ այնքան չոր ըլլալուն համար կարելի է ըսել թէ վերացականութեան անձնաւորումն է, կրնայ փորձառական և շօշափելի դրութեան մէջ մտնել: Մ. Լէյզան, Բարիզի Բազմարուեստեան (Polytechnique) վարժարանին քննիչը, ցոյց տուած է թէ կարկինով մը, քանակով մը, քանի մը կտոր խաւաքարդով և քառակուսուած թուղթերով շատ դիւրութեամբ կարող ենք տղուն բազմաթիւ ալթէպրայական դասեր տալ և կարգ մը երկրաչափական ծանօթութիւններ ներմուծել անոր գլխուն մէջ:

Հետաքրքրութիւնը սրելու և մանաւանդ ուղեղին դիտելու ճիգը աւելցնելու համար, դաստիարակը ինքնաբերաբար աշակերտին վստահելու է կարգ մը փորձառական ձեռնագործութիւններ, ան պարտի տղուն թոյլ տալ միջատներ և տունկեր անդամահերց ընելու, կմախքները երեւան հանելու և ցոյց տալու համար, դաստիարակը պէտք է մէկդի թողու հրատարակչական ընկերութիւններու կողմէ

պատրաստուած կարգ մը պատկերազարդ գործերը, որոնք շատ մեծ թուով ծանօթութիւններու ձեռք չի բերուելուն պատճառ կ'ըլլան. պէտք է աղուն միտքը ծամէ կարենալ աւելի լաւ մարտերու համար իր տեսածները ու սորվածները:

Տղան այսպէս իրականութիւններու դէմ հանդիման դնող դրութիւնը ոչ միայն այն առաւելութիւնը կը պարունակէ թէ ան կը կարողանայ անոր ուշադրութիւնը աւելի լաւ կեդրոնացնել, անոր հետաքրքրութիւնը աւելցնել և անոր զիտելու կարող միտքը զարգացնել, այլ ան աղուն թող կուտայ իր երեւակայութիւնը և զգայութիւնը չարման մէջ դնելու:

«Իմ մասիս, կ'ըսէր Մ. Ֆրօրիզուն 1893ին, պիտի վաճառէի ծաղիկներով և կանաչութիւններով լեցուն պարտէզի մը կամ առնուազն պատկերներով և արձաններով զարդարուած սրահի մը մէջ 'Լիրգիլիոսի վրայօք բացատրութիւններ տալ': Իսկապէս, պետք չէ դասաւանդութեան մէջ քիչ մը խանդավառութիւն և իտէյալ դնել վախնալ. դաստիարակը պարտի երիտասարդութեան հետ երիտասարդ ըլլալ և անոր անկեղծ հիացումը բաժնել. ան պարտուոր է այդ հիացումը յառաջ բերել իր մէջ գտնուած բովանդակ գործունէութեան միջոցաւ և իր աշակերտները մագնիսացնել: «Երբ Մէրլէ, կը գրէ Մ. Բարիգօ, իր բովանդակ կենսունակութեան մէջ էր, իր մէջ զը կրէր և մեզի կը ներշնչէր կեանք և հուր. ան սատանայական շա՛խնի մը կը նմանէր, որ մեր երիտասարդութեան եռանդը կը շարժէր»:

Թերեւս դպրոցական շրջանակներուն մէջ շատ թափառեցայ, ներողութիւն կը խնդրեմ և կը հասնիմ քննելի վերջին խնդրոյն թէ ինչպէս ջղային հոսումները կարող են ծուլութիւն յառաջ բերել, եւ ո՛րն

է այդ բանը արգիլող միջոցը. մարդ որպէսզի աշխատութիւնը սիրէ, ան ունենալու է որոշ քանակութեամբ մը կորով. այդ կորովը բնական է և կամ կարելի է ունենալ, բայց բնական թէ արուեստական, անիկա անսահման չէ:

Ջղային խաղաղման պահուստը երէք չափով կը տարածուի. առաջինը օրկանական գործողութիւններէ կը ծծուի, ինչպէս շնչառութիւն, մարսողութիւն, երկրորդը դնդեքային աշխատութենէ, իսկ երրորդը մտային գործունէութենէ: Հետեւաբար կարելոր է մեր կենսական ուժերուն վատնումին ուշադիր ըլլանք, ինչպէս նաև անոնց բաժանումը խմատութեամբ ի գործ դնենք: Ասիկա հսկողութեան խնդիր մ'է, հսկողութիւն՝ սննդաւման, հսկողութիւն՝ ֆիզիքական աշխատութեան և հսկողութիւն՝ մտաւորական և բարոյական կեանքի: Թոյլ չիտանք այդ բարոյական կորովին քայքայուել մակարուծային պակասութիւններէ, ու մակարուծային պակասութիւն ըսելով պէտք է հասկնալ վախը, ատելութիւնը և հետեանքները, ինչպէս, երկչոտութիւնը, նախանձը, բարկութիւնը, գէշ բնաւորութիւնը, յուստեսութիւնը, հոգ ընելը, մտազբաղ միտքը և այլն:

Եթէ ամէն մարդ խորհէր թէ այս պակասութիւնները ի՛նչ գէշ դեր կը կատարեն մեր ասպարէզներուն մէջ, ան շատ դիւրաւ պիտի համոզուէր այս ազիտարեր յատկութիւնները արմատախիլ ընելու կարող հակառակ յատկութիւններուն անհրաժեշտութեան և օգտակարութեան մասին:

Վախը և երկչոտութիւնը մեր զգացումները կը խանգարեն և մեզ կ'արգիլեն իրերը և իրողութիւնները իրենց իսկական արժէքներով վախելիլ. մեր ամենէն աւելի վախցած արկածները գրեթէ երբէք չեն պատահիր և կը պատահին անոնք՝ որոնց

մասին ամենէն քիչ կանխատեսած ենք, երբ մեր պաշարիւնութիւնը և մեր զատուութիւնը կրնային զմեզ պահպանել:

Հոգը և նախանձը մեզի նկայ գործունէութեան դուռ վասնում կը պատճառեն, անոնք առողջութիւնը կը խանգարեն, նկարաչիրը կը փոխեն և մեզի կիրքով և սուսնց դատողութեան գործել կուտան:

Յոռուտեա մէկը իր ժամանակին և կենսունակութեան մեծագոյն մասը կ'անցնէ մարդիկը, իրերը և իրողութիւնները քնննադատելով:

Տրտում հոգին կը անանի փոքր մոլութիւններու (manie) և չի խորհրդածուած պէտքերու քանակութեամբ մը. իր շինած ծրագրին ամենափոքր մէկ խանգարումը իր բովանդակ էութիւնը տակն ու վրայ կ'ընէ. յաջորդաբար կրկնուող այս փոքրիկ տրտմութիւնները իր բարոյական կեանքին զսպանակները կը խանգարեն:

Գալով բարկութեան և անհամբերութեան, անոնք մեզի կը վերածեն մօթէօրի մը՝ որ պարապը կը դառնայ և կամ տաքցած կաթնայի մը՝ որուն մէջի ճնշուած կազը ծակէ մը դուրս կը փախչի. անոնք կենսունակութեան ահագին քանակութիւն մը կը վատեն:

Սյս մակաբուծային քերութիւնները խեղդեղու համար, պարտաւոր ենք լաւատեսութիւնը մշակել, ինքնավստահութիւն ձեռք բերել, ինքզինքնիս հանգարտութեան վարժեցնել, մեր ուշադրութիւնը զարգացնել և բարեացակամութիւն ունենալ ուրիշներու հանդէպ: Բայց ինչպէ՞ս հաստատել այս բարոյական բարենորոգումները:

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց մէջ կիրառուեալ փրկասփայլութեան վարժարաններ կան որոնք «Մարդկային զարգացման

հաստատութիւններ» կը կոչուին. այդ նորօրինակ հոգեբանները ասպարէզի մը մէջ յաջողութեան պատճառները կ'ուսումնասիրեն և այդ յաջողութեան հասնելու կարող միջոցները կը ծանօթացնեն. անկէ մարդու իր չափին վրայ բարոյական և նիւթական վիճակը բարուօքելու խնդիրը նոր վարդապետութիւն մը չէ, բայց պարտիմ խօստովանիլ թէ ամերիկացի զանկաբաններու փորձերը շատ հանճարեղ են, ու մեծապէս կը ցաւիմ որ ժամանակը ինձ կը պակտի այդ մասին ձեզի ընդհանուր կերպով խօսելու համար. ծուլութեան դարմանը շատեր կրնայ ծուլութենէ բուժել:

Ի՞նչ եղրակացութիւն կարող ենք հանել այս ուսումնասիրութեանէն. ծուլութիւնը ֆիզիքական տկարութիւններու կամ դաստիարակական պակասութիւններու արդիւնք է, ու մենք կրնանք հաստատապէս հաւաստել թէ ֆիզիքական կրթութիւնը և առողջապահութիւնը իմացական և բարոյական դաստիարակութեան խարխալն են: Առողջութիւնը դաստիարակներուն և ծնողաց տեսական ուշադրութեան առարկան պէտք է ըլլայ:

Պաշտօնակիցներ, որ շիս մտիկ կ'ընէք, խորհեցէք այն դերին վրայ, զոր ձեր բժշկական արհեստը ձեզի թոյլ կուտայ կատարել մեր ժամանակակիցներու կազմութեան մէջ. յանուն առողջաբանութեան, նպաստեցէք կրթական, գիտական և արդիական զաղափարներու տարածման:

Բարձրակոչ ըսէք թէ՛ մարմնի մը դիմացկուն, և նկարագրի մ'ալ կորովի վիճակի մը մէջ դրուիլը ծուլութեան դէմ լաւագոյն արդելիչ դարմանն է, և հետեւորար կեանքի մէջ յաջողութեան և բարօրութեան լաւագոյն գրաւականը, դուք այսպէս ընելով, հայրենասիրական և ընկերային լաւագոյն գործը կատարած պիտի ըլլաք:

ՏՕՐԿ. ՌՕՇԷ
Բրօժ. Ամիլէի բժօկական
վարժարանին
ՎԵՐՋ

ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶԸ ՀԱՅ ՎԱՐՓԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԱՆՈՆՑ ԿԱՏԱՐԵԼԻՔ ԴԵՐԸ ՀԱՅ ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Բանաւոր պատճառներով միայն յետաձգուած առաջին մարմնամարզական Համաժողովը, որ մօտերս տեղի պիտի ունենայ, իր աշխատութիւններուն մէջ ամենէն աւելի տեղի տուած պիտի ըլլայ դպրոցական մարմնակրթանքի խնդրոյն:

Ուրիշ կերպ կարելի չէ. երբ կուզենք ընդհանուր Հայութեան մէջ ֆիզիքական դաստիարակութեան, սրբներու ճաշակը արթնցնել ու տարածել, լաւագոյն ու միակ մեկնակէտը դպրոցն է. չորս տարուան գործնական փորձառութիւն մը զմեզ այս բանին պէտք եղածէն աւելի համոզեց, ու Սահմանադրութենէն առջին, թէեւ եղան երիտասարդական խումբեր, որոնք եղած հրաւերներու փութացին պատասխանել իրենց խանդավառութեան ամենէն տաք համակրանքովը, բայց հետզհետէ երբ այդ խանդավառութեան յաջորդեց իրականութիւն եղող ֆիզիքական մարզանքներ գործնականապէս կատարելու պարագան, այն ատեն շատեր քաշուեցան, որովհետեւ իրենց մարմինները վարժուած չէին շարժելու և իրենց կամքերն ալ պատրաստուած չէին այդ մարմինները շարժել տալու. այնքան անգամներ կրկնելէ վերջ, թիւրևս աւելորդ ըլլայ ըսել թէ դնդերները կը մարզուին ոչ միայն մարմնական շարժումներով, այլև, ու մտնաւանդ, կալիքով. չի բաւեր լաւ բանի մը օգտակարութիւնը ընդունել, էականը այդ օգտակար բանը տեսականօրէն գործադրել գիտնալն է. մարդկային քնա-

ւորութեան յատկութիւններէն մէկն է նաև կապիտէն լաւ բան մը անպատճառ քանի մը անդամ ընել, այլապէս մարդ իր բարոյական կոշուովն հակասած պիտի ըլլար լաւ բան մը գէթ չի փորձելով, բայց այդ օգտակար բանը կարենալ շարունակելու համար անհրաժեշտ է կամք ընել, մարդ կամք ընելով իր կամքը կը զօրացնէ և կամքը զօրացնելու համար դարձեալ կամք պէտք է, ու կը տեսնուի թէ տեսականօրէն մարզանք կատարելու խնդիրը կարծուածին չափ դիւրին չէ, որովհետեւ միայն դնդերներու կապուած խնդիր մը չէ:

Անտարակոյս, այդ մարմնամարզական ակումբները կազմող երիտասարդներուն մէկ մասը իրենց ձեռնարկին կապուած մնացին. ասիկա շնորհաւորելի է, բայց խնդիրը այն է թէ ինչո՞ւ նորեր չեկան իրենց շարքերը ստուարացնելու ու իրենք միշտ նոյն թուով մնացին. դարձեալ նոյն անողոք պատասխանն է որ ստիպուած ենք կրկնելու. չի միացող ստուար երիտասարդ մեծամասնութիւնը, ընդունելով հանդերձ մարմնամարզին օգտակարութիւնը, կամք չունեցաւ գալու, ու ատոր ալ յանձանքը ապահովարար իրը չէ, այլ վրէժը իբր մարդ կազմած ըլլալ կարծած վարժարանին:

Այսօր մեր վարժարանները ծրագրի խրճողման տեսակէտով տարակոյս չի կայ թէ անմրցելի են. ատոր ամենամեծ պատճառը դպրոցներու անօրէնութիւնը յանձնուած ըլլալն է այնպիսի մարդոց որոնք վերա-

ցախանը և գործնախանը իրարու հետ կը չփոթեն. անշուշտ աշակերտի մը համար օգտակար և վարժարանի մը համար ալ պատուարեր բան է շատ մը գիտութիւններ և ութիւններ ուսանիլը և սորվեցնելը, բայց էականը այն է թէ ատենցմէ որքանը տղան կրնայ մարտէ և իւրացնել:

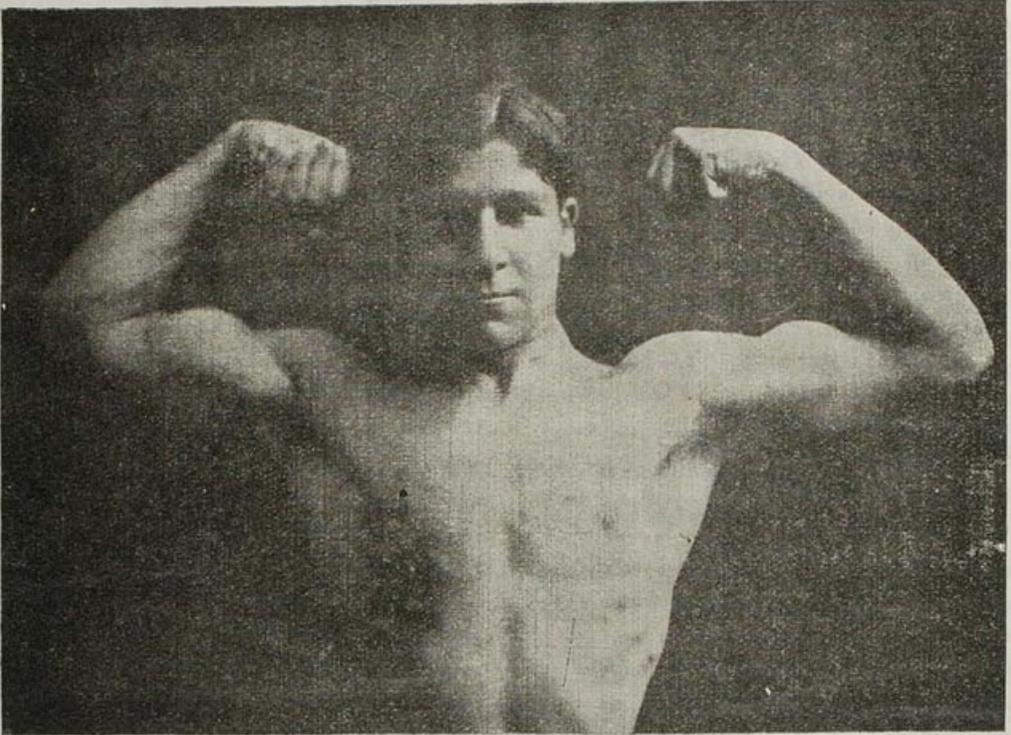
Տղան իր կարողութենէն վեր բառ մը անգամ չի կրնար սորվիլ. Տօքթ. Բօշէի ծուլութեան վրայ գրած այնքան շահեկան գործին ընթերցումէն վերջ անշուշտ պարտինք գիտնալ թէ տղաք իրարու հաւասար չեն. մինէ ամէն մէկը, ըլլայ ուսուցիչ, ուսանող, պարզ անճատ մը և այլն, թող վայրկեան մը լրջօրէն խորհի թէ երբ ինք այդպիսի մանկավարժական խնամքներու առարկայ եղած է. պատասխանը բացասական պիտի ըլլայ. անշուշտ մտաւորապէս, Ֆիզիքապէս և բարոյապէս միջակէն վար չի մնալիս սպացոյց մը չէ թէ դպրոցը մեղի առաւելագոյն չափով օգտակար եղած է. եսխանը այն է քե դրայրոցը հասցունցած է մեզ այն կիսարեւոթեան՝ որուն հասնիլը մեր իրաւունքը, մեր փառքը և իր ալ պարտականութիւնը պիտի ըլլար: Անհրաժեշտ նկատեցի դրայրոցական մարմնամարդութեան մասին խօսելէ առաջ, այս ընդհանուր տեսութիւնը ընել, սպացուցանելու համար թէ ներկայ Հայ երիտասարդութեան անմիջ, անկամ և առանց բարձր խալի մնացած ըլլալուն մէջ որքան մեծ և ցաւալի դեր մը կատարած է անցեալ սերունդներուն դպրոցը, որուն հետեւած ուղիէն կը թուի թէ չեն ուզեր կամ չեն կարող հեռանալ ներկայ սերունդին զարգացման ղեկավարները:

Թէև տակաւին Կեդր. Ուսումնական Սորձրդին վերջերս պատրաստած կրթական ծրագիրը իր մանրամասնութեանցը մէջ տեսնելու առիթը չունեցայ, բայց լսեցի

թէ դպրոցներու մէջ Ֆիզիքական դաստիարակութիւնը պարտաւորիչ նկատուած է, և թէ նոյն խակ Ոլիմպիական խաղեր կատարելու մասին հրահանգներ ալ կը պարունակէ:

Որքան ալ ոմանք պնդեն թէ մեր մէջ բան մը չի փոխուիր, բայց իրողութիւն է թէ ժամանակին հետ պարտաւորուած ենք մենք ալ մեր զաղափարներուն հետ փոխուելու. ես իմ մասին ընդհանուր տեսակէտով, մեր շարժման տեսական և արդիւնաւէտ ըլլալուն մասին լաւատես եմ, բայց երբ ինդիրը կուգայ Ուսումնական Սորձրդին կողմէ պատրաստուած ծրագրին միջոցաւ վարժարաններուն մէջ մարզանքը պարտաւորիչ դարձնելու խնդրոյն, չեմ կարող յուսեալութիւնս ծածկել. նախ, եթէ կրթական ծրագրի մը մէջի ու է մէկ որոշուած արամադրութիւնը այդ արամադրութեան պարտաւորութիւնը նշանակէր այդ պարագային մեր ազգ. վարժարանները մտաւորապէս 20 տարիէ ի վեր, պարտաւորիչ կերպով մարմնակրթանք աւանդած ըլլալու էին քանի մը տասնեակ հազար պատանիներու, որոնք այսօր Հայութեան յոյսն ու հօգին են:

Հետեւաբար, մեր կողմէ մեծ սխալ մը գործուած պիտի ըլլար. Կեդր. Ուսումնական Սորձրդի այդ ինքնութեանը մէջ շնորհաւորելի, բայց գործադրութեանը մէջ գրեթէ անկարելի կրթական ծրագրին պարտադրած մարմնակրթանքի. ինդրոյն վրայ քննալ և սպասել որ դպրոցավար մարմնները և ուսուցիչները այդ կրթական ծրագրին կէտ առ կէտ հետեւելով զայն գործադրութեան դնեն. վերջին չորս տարուան ընթացքին Թաղական Սորձրդներու Ուսումն. Սորձրդոյ որոշումներուն հանդէպ բունած արհամարհոտ վերաբերումը բաւ է ցոյց տալու թէ որքան երրորդա-

ՊՕՂՈՍ ՄԱՃԱՌԵԱՆ

Անդամ Գեորգի «Հայ Մարմնամարզական Ակումբ»ի (Կուրծի զարգացում)

կան դիրք մը ունի մեր Ուսումն. Խորհուրդը մեր թաղականական դպրոցավարութեան մէջ: Անտարակոյս նոյն իսկ աշխատանքի կեդրոնացման տեսակէտով շատ օգտակար պիտի ըլլար մեզի ուղղակի կեդր. Ուսումնական Խորհուրդը գործակից ունենալ, բայց ասիկա գոնէ առ այժմ անկարելի է, ու յուսանք որ ան հետզհետէ կազմուած ըլլայ այնպիսի անձերէ՝ որոնք կարենան ազգին կրթական գործը թաղականական քմահաճոյքներու խաղալիք չի դարձնել. միայն եթէ ուրախառիթ պարագայ մը կայ, այն պէտք է թէ գէթ ներկայ Ուսումնական Խորհուրդը կազմուած է ընդ

հանրապէս այնպիսի անձերէ՝ որոնք համոզուած են ֆիզիքական դատարարութեան ինդրոյն բովանդակ կարեւորութեան, ու իրենցմէ մին մանաւանդ, Արամ էֆ. Նիկողոսեան, Պէրպէրեան վարժարանի Բ. Տնօրէնը՝ տարակոյս չի կայ թէ մեծ դեր ունեցած է կրթական ծրագրին մէջ այդպիսի օգտակար արամադրութիւններու մուտ գտնելուն:

Մենք պարտաւոր ենք մեր սեփական ուժերով պայքարիլ և բրօքականտ մղել. գոյութիւն ունեցող հոգեբանութիւններու համեմատ գործելու ենք, այլապէս երբեք կարելի չէ որ կարողանանք մէկ անգամէն

մեր նպատակին հասնել: Խօսելով առանձնակի Պոլսոյ աղգ. վարժարաններուն մասին, եթէ անոնք մեծ մասամբ իբր Թաղական կամ Հոգաբարձու ունենալին այնպիսի անձեր, որոնք այդ պաշտօնները ստանձնած ըլլալին լոկ իրենց թաղին և աղգին կրթական գործին օգտակար ըլլալու գաղափարէն մղուած: Թարակոյս չիկայ թէ ես ինքս, անձնագէտ, ամենքն ալ համոզած կ'ըլլայի ֆիզիքական կրթութիւնը իրենց խնամքին յանձնուած վարժարաններուն մէջ պարտաւորիչ դարձնելու, բայց զըզբաղդարար այդ պաշտօնը — որ իրենց համար տիպարի մը արժէքը ունի — ստանձնողները մեծաւ մասամբ իրենց անձնական փառասիրութիւնը նկատի առած և իրենց մէջ գոյութիւն ունեցող պզտիկ քննակալի մը յատկութիւնները գոյացնելու համար ընտրուած մարդեր են, որոնց համար աղգային մանկատունն բարորութիւնը եթէ ոչ վերջին, գոնէ երրորդական, ջորրորդական աստիճանի վրայ կը գտնուի: անոնք գործի և դրամի մարդիկներ են, ու արդէն ժողովուրդը իր տգիտութեանը մէջ այդ պարագան նկատի առնելով զանոնք ընտրած է, խորհելով որ եթէ չի նախատեսուած ծախս մը պատահի, ու պահանջուած գումարը թաղին անտուկը պատրաստ չի գըտնուի, անոնք գրպաննուն պիտի հոգան ծախսերը, անուշտ յետոյ ետ առնելով, բայց այս ենթադրութիւնը շատ սխալ է, որովհետեւ մենք կը ճանչնանք ի մասնաւորի բարեկեցիկ թաղի մը հոգաբարձութիւնը, որ 4—5 օսկի կարենալ վճարելու համար հազար կտոր եղած է. մէկ խօսքով անոնք կուզեն մէյմէկ նոր ամիրաներ դառնալ թաղին և աղգին գլխուն, կուզեն անոնց ժամանակին ունեցած բռնապետական իրաւունքները վայելել, առանց սակայն նոյն պարտաւորութիւնները ունենալու:

Թերեւս ընթերցողներէս շատեր խորհին թէ խնդրէն շեղած ենք. ո՛չ, այլ բուն իսկ խնդրոյն մէջն ենք. մեր ապագայի ծրագիրները, մեր գործունէութեան պաշար որոշելէ առաջ, մեր պարտաւորութիւնն է ճանչնալ այն մարդիկը, որոնց հետ և թերեւս որոնց դէմ պիտի ստիպուինք գործել: Ես ինքս թէ այդ մարդիկը ցնօր սնօրիմութիւն դրամի մարդիկ են, իրենց համար աղումը թոքերուն տեսականօրէն թոքախտի մանրէներէն անեղծ մնալու խնդիրը խորհրդածութիւն անգամ չարժեք, ու ճիշտ իրենց հոգեբանութեան համեմատ գործելու համար մենք ալ հաշիւներով և դրամով պիտի խօսինք:

Պոլսոյ մէջ 43 աղգային վարժարան գոյութիւն ունի, որոնք մօտաւորապէս 6000 երկսեռ աշակերտներ կը պարունակեն. վայրկեան մը ենթադրելով որ ասոնցմէ իւրաքանչիւրը ուզէ ֆիզիքական կրթութիւնը իր աշակերտներուն պարտաւորիչ դարձնել և խորհի իսխապէս օգտակար ըլլալ, անմիջապէս երեւան կուգայ սա պարագան թէ աշակերտ մը շարաթական քանի՞ անգամ մարզանք կատարելու է և թէ լաւ ուսուցիչ մը ամիսը քանի՞ օսկիով կարող է դասուանողել: Անուշտ փոխանակ շարաթը մէկ կամ երկու անգամի, որոնք ընդհանրապէս երեք քառորդ ժամէն մէկ ժամ կը տեւեն, նախամեծար է ամէն օր՝ քսանական վայրկեան կամ կէս ժամի մարզանքը, բայց որովհետեւ առ այժմ գրեթէ անկարելի է առօրեայ մարզանքը, յաջորդ լաւագոյն կերպը շարաթական երկու կամ երեք անգամն է: Հոս երեւան կուգայ տարբեր պարագայ մը, այն թէ ինչպէս ո՞ր ինստիտուտի վարձացումն մէջ տրուի մատուցուող կարողութիւնները նկատի առնուած են եւ ոչ թէ սնորհարարի կամ հասակը, նմանապէս ֆիզիքական զարգացման մէջ

այ բնաւ նկատի ունենալու չէ աղուն պատկանած դասարանը, տարիքը կամ հասակը, այլ մի-միայն կազմուածքը:

Տղայ մը որ բնակ ան պայմաններու մէջ վարժարան սկսած է յաճախել և մանաւանդ իր կրթութիւնը լաւ ու մանկավարժական պայմաններու մէջ յառաջ տարուած, իր տարիքին և մտային զարգացման փիճակին համապատասխան դասարանի մը մէջ պարտի դասուիլ որոշ չրջանէ մը փերջ, բացառութիւններ կան, որոնք կարգ մը աղայոց քով ֆիզիքական կամ մտային կոմիտանոս տրամադրութիւններ երեւան կը հանեն, բայց քնդհանուր առմամբ խօսելով, առնք շատ հազուադէպ են:

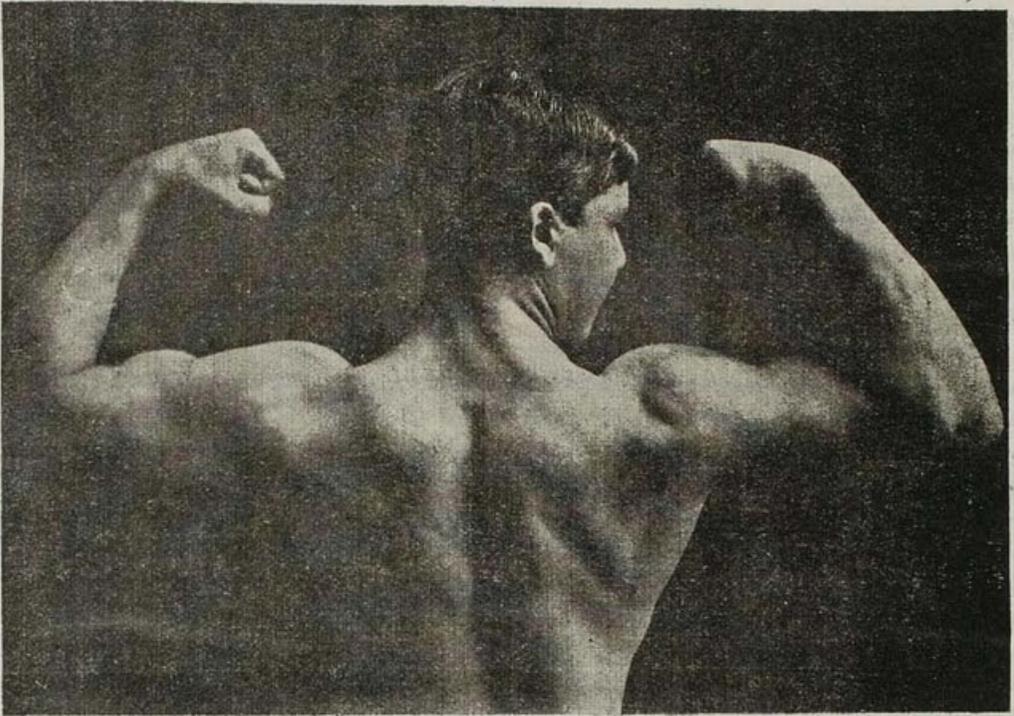
Վարժարանին մէջ եղածին պէս, այսինքն ճիշդ մտային զարգացման սեռակէտով եղածին նման, շատ արդիւնաւորապէս կարելի է ֆիզիքական դաստիարակութեան համար ամբողջ վարժարանը երեք դասընթացքի բաժնել. այսպէս, Տարրական, Միջին և Բարձրագոյն դասընթացք ներու: Բայց հոս տարբեր խնդիր մըն ալ երեւան կուզայ, այսինքն թէ աղաք իրենց մտային կարողութիւններուն համեմատ դասարաններու վրայ բաժնուած ըլլալով, կրտսան ֆիզիքական և ոյն պարսկներուն մէջ չի զտուիլ, հետեւաբար, իւրաքանչիւր դասընթացք իր կարգին պէտք է երեք խումբերու բաժնել, այսպէս, սկարներու, միջակներու և ուժեղներու խումբերու. օրինակի համար, Տարրականին դասաւանդութեան առն, աշակերտները իրենց համեմատական խումբին մէջ մտնելով մարզանքնին կը կատարեն առաջնորդներու հսկողութեամբ, որոնք իրենց կարգին դասատուին սեռական հսկողութեան և հրահանգներուն ներքե ևն. դասատուն ինք պիտի առնէ այդ դասարանին տկարներու խումբին դասաւանդութեան հոգը, նկատելով որ ա-

նոնք աւելի խնամքի պէտք ունին քան միւսները: Այսպէսով Տարրականին մէջ փակարները, Միջին Դասընթացքին մէջ դիւրութեամբ պիտի կարողանան միջակներու խումբին մէջ տեղաւորուիլ, իսկ Բարձրագոյն Դասընթացքին մէջ ալ ուժեղներու խումբին մէջ, նկատի ունենալով որ երկուստեան յարատեւ ևր գիտական ինքնակ մը կարող է տղան ֆիզիքական յերաշրջել:

Ահաւաստիկ ասիլա է միակ միջոցը վարժարաններուն մէջ ֆիզիքական դաստիարակութիւնը լաւ հիմերու վրայ դնելու համար: Հիմայ կուզայ այն խնդիրը թէ վարժարանները ո՞րքէ պիտի կարենան հոգալ մարզանքի դասատուի մը ախական վճարումները, քանի որ սն, եթէ տանուաղն դասարան գլուխ երկու ժամ դաստայ, չարաթական ընդ ամէնը վեց ժամը կընէ երեք դասընթացքի համար, ու դասատու մը՝ որ կարող է իսկապէս օգտակար ըլլալ, ո և է վարժարանէ մը այդքան ժամու աշխատութեան փոխարէն ամսական չորս ոսկի կը պահանջէ: Ահա կարեւորը:

Ունինք վարժարաններ որոնք ամսական նոյն իսկ երկու հարիւր ոսկիէ աւելի պիտո՞ւն մը ունին. այդ հարուստ վարժարանները ոչ միայն այդքան դրամ չեն վրձարեր մարզանքի ուսուցչի մը, ալ նոյն իսկ մարմնամարզի դաս ալ գոյութիւն չունի այդ վարժարանաց մէջ:

Եթէ ազգ. վարժարանները ուզեն Հայ Մարմնամարզական Միութեան ծրագրին համաձայն մարզանքի դաս հաստատել, և մանաւանդ զայն աւանդել իրենց վարժարանին մէջ, պիտի տեսնեն թէ շատ քիչ առնենն ամենափոքր վճարումներու փոխարէն պիտի կարողանան օգտուիլ մարզանքի կարող դասատուներու ծառայութիւններէն: Թէ ինչպէս, ինչպէս ըսինք, Պոլսոյ մէջ 43 ազգ. վարժարան կայ,

ՊՕՂՈՍ ՄԱՃԱՌԵԱՆ

(Կռճակի զարգացում)

որոնք ընտանաբար նոյն նիւթական վիճակը չունին և հետեւաբար չեն կարող նոյն վճարումները ընել, բայց ճիշդ ասոր համար անչուշտ արդար չպիտի ըլլար գանոնք բաւարար մարզանքի մը տալիք բարիքներէն զրկել, տեսէք թէ ես ինչ խորհած եմ, այդ 43 վարժարանները իրենց դրամական կարողութիւններուն համեմատ երէք խուճբի բաժնած եմ, այսինքն Ա. հարուստ, Բ. միջակ, Գ. աղքատ վարժարաններու խուճբերու. հարուստ խուճբին պատկանող վարժարանները փոխանակ ամսական չորսական ոսկի տալու պիտի տան միայն ամսական երկու ու կեսական ոսկի,

միջակ խուճբին պատկանող վարժարանները ամսական փոխանակ չորսական ոսկիի, պիտի տան միայն ամսական մէկ ու կեսական ոսկի, իսկ աղքատ խուճբէն ալ պատկանող վարժարանները ամսական փոխանակ չորսական ոսկիի, պիտի տան միայն մէկ մէկ ոսկի. արդէն այս զուճարներէն աւելին մաս մը վարժարաններու կողմէ կը վճարուին. էական կէտը այն է թէ այն վարժարանները, որոնք մէկ ոսկիէ աւելի վճարելու կարող չեն, միջոցը պիտի ունենան իրենք ալ նոյնքան օգտուելու:

Բայց ուսկի՞ց գտնել զաստատուներ՝ որոնք պահանջուած յատկութիւնները լրու-

ցրենն ու այսպէս կարողանան առաւելագոյն չափով օգտակար դառնալ . քիչ մը վերը ըսինք թէ զանազան աստիճանի վրայ գտնուող վարժարաններ ամսական որոշ վճարումներ պիտի ընեն իրենց կարողութիւններուն համեմատ . արդ , այդ կերպով հաւաքուած գումարը ամսական մօտաւորապէս 70 օսկիի կը հասնի ու ճիշդ այս դրամով է որ ուսուցիչները պիտի վճարուին :

Հայ Մարմնակարգական Ընդհանուր Միութեան դպրոցական մարմնամարդի յանձնախումբը հետամուտ պիտի ըլլայ գտնելու խումբ մը երիտասարդներ , որոնք նախ և առաջ առողջ ըլլան , իրենց յանձնուելիք գործը սիրեն և մանաւանդ ընդունակութիւն ունենայ սորվելու և սորվեցնելու . սկիզբները պէտք չի կայ այդ դասատուներուն սորվեցնել մարմնամարզական գիտութիւնը իր ամբողջութեան մէջ . էականը անոր հիմնական կէտերը գիտնալն է ու ճիշդ ասոր համար այդ խումբ մը դասատուները շաբաթը մէկ կամ երկու անգամ Հայ Մարմնակարգական Ընդհանուր Միութեան կեդրոնական Մարմին կողմէ որոշուած մարմնէ մը դասեր և հրահանգներ ստանալով իրենց կարգին յաջորդ շաբաթուան ընթացքին պիտի ուսուցանեն իրենց մաս ինկած վարժարաններու աշակերտութեան :

Այսպէս ուրեմն , դրութեան մէջ միօրինակութիւն մը պահելով , պիտի կարողանանք նոյն օրուան մէջ մօտաւորապէս 3000 աշակերտի նոյն քանակը ստիպեցնել , այս հաշիւին մէջ չի կան աղջիկները , որոնց մասին հարկաւ սոյն ձեւին վրայ կարգադրութիւններ պիտի ընենք : Տարւոյն վերջը , երբ 3000 աշակերտ նոյն բաները գիտնան — ու պիտի գիտնան — , երբեք պատճառ մը չունինք այդքան աշակերտներէ բաղկացած հսկայ մարմնամարզա-

կան հաւաքական հանդէս մը չի տալու , ճիշդ ինչպէս Եւրոպայի մէջ կ'ընեն և որմէ միայն պատկերը ՝ Մարմնակարգի 18րդ թիւին մէջ արտասպեցիկնք և որ ընդհանուր հիացման առարկայ դարձաւ :

Եթէ կ'ուզենք մեծնալ , պէտք է որ մեծ խոչաղներ ունենանք . գործելու մէջ պահպանողականութիւնը քիչ մը մէկդի թողունք ու ժամանակը փութացնենք , եթէ կարգ մը գործեր ժամանակի ընթացքին է որ պիտի կատարուին :

Այժմ այս ծրագիրս այնքան պարզ , այնքան գեղեցիկ կը գտնեմ որ , համակիրներ միայն կրնամ երեւակայել ծրագրիս գործադրութեան դրուելուն շուրջ :

Տարւոյն վերջը տրուելիք հսկայ դաշտահանդէսին , եթէ նոյն խակ պատահական ներկաներուն թիւը շատ ցանցաւ ալ ըլլայ , միշտ կարելի է ենթադրել թէ գոնէ այդ հսկայ ցոյցին մաս առնող աշակերտի մը հայրը և մայրը պիտի փութան ներկայ գտնուիլ , ինչ որ մօտաւորապէս 6000 հոգիի հսկայ բազմութիւն մը կ'ենթադրէ , որմէ գոյացած զուտ հասոյթը ամէն պարագայի մէջ 300 օսկիէն պակաս չի կրնար ըլլալ :

Ես ներկայ գտնուած ըլլալով նմանօրինակ հանդէսներու , միշտ հիացումով յիշուած եմ այդպիսի հանդէսներու ներկայ գտնուելու առիթը , ու երբեք պատճառ մը չունինք կարծելու թէ հայ ժողովուրդը չի պիտի ունենայ իր զաւակներուն հանդէպ այն զգացումը՝ զոր ես ունեցայ օտարներու հանդէպ . խնդրոյն համակրանքի արժանանալու պարագային — ինչ որ ստայգ է — , կրնանք տարին երկու հանդէս տալ , մէկը գարնան և միւսը աշնան :

Հայ Մարմնակարգական Ընդհանուր Միութեան գործունէութեան բուն դաշտը պէտք է գաւառը ըլլայ , գաւառէն հեռանալով և

Պոսոյ մէջ կեդրոնանալով շատ ճշմարիտ գործ մը պիտի ըլլայ մեր ընկիւթը: Բայց գաւառի մէջ գործիկ կրօննալու և զանազան տեղեր մարմնամարզական ակումբներ հիմնելու համար, անհրաժեշտօրէն պէտք ունինք նիւթական տպահատարութեան ու աճաբանութեան այդ աստիճանները ձեռք բերելու համար:

Նոյն իսկ թերեւս կարող լլանք ձրիօրէն տեղական վարժարաններու հայթայթել մարմնամարզական գործիքներ և այլն, որով այն վարժարանները որոնք մեր գաղափարին չօրջ համակրութիւն ցոյց տալով մեր ծրագրին համաձայն կը գործեն. երբեք պատճառ մը չպիտի ունենան չի կարծելու քի ճարտարի ընկալիլ իրենց ըսած փոքր վրձարումները կարգաւոր, գործիքի ձեւին տակ էս պիտի տեսնան, ապաքիտով մարզանքի դասը ձրիօրէն ունենալով վարժարանին մէջ:

Բայց կայ նաև խնդրոյն ըստական լոյսը որ ոչ նուազ կարեւոր է. այսօր ամենքս ալ ազգային անհամբաւ խտրութենէ կը գանգատինք, ու իրաւամբ, բայց կարեւոր է գիտնալ թէ ե՞րբ հետամուտ եղեր ենք անհամբաւ խտրութեան տեղի տուող պատճառները բաճարու. բան մը թէ պատճառ և թէ արդիւնք չի կրնար ըլլալ միևնոյն ատեն, այլ մին կամ միւսը, ու անհամբաւ խտրութիւնը իբր արդիւնք նկատելով, պէտք է վնասները այն պատճառները որոնք դէպի անհամբաւ խտրութիւն կ'առաջնորդեն. անտարակոյս կան շատ մը պատճառներ, որոնցմէ գլխաւորը մեր մէջ տեղի ունեցած պայքարներուն ոչ գաղափարական կերպով յառաջ տարուիլն է. բայց կը կարծենք թէ իրար չի ճանչնալիս ալ ոչ նուազ կարեւոր պատճառներուն կարգէն է, մենք զիրար չենք ճանչնար, որովհետեւ մեր դպրոցական տարիներուն մէջ մեր դաստիարակները հետամուտ չեն

եղեր զմեզ տարբեր վարժարաններու հայ ուսանողութեան հետ շփուան մէջ դնելու, ու այսօր, իբր իրարու թշնամիներ իրարու դէմ ատելութեամբ և սխտով սուգորուած ենք, իբր թէ մենք մէկը կամ միւսը դադարէր հոյ ըլլալէ. ազգային ընդհանուր շահերու հանդէպ պարտաւոր ենք միացած գործել, բայց զմեզ միացնելիք կապը միաբանութեան ոգւովը չէ որ կապուած է, այլ անոր ձեւակերպութեամբը, ինչ որ կեղծ է՞ն ոչ տեւական:

Վերը բացատրուած ծրագրին համաձայն, եթէ 3-4000 աշակերտներ քանի մը տարի յաջորդաբար իրարու հետ նոյն գաղափարին չօրջ հասաբուին, նոյն ոգւով առաջնորդուին, իրարու հանդէպ ստեղծեն եղբայրական ջերմ համակրութիւն մը, տարակոյս չիկայ թէ անոնք դպրոցէն մեկնելէ վերջ իրարու ընկերակցութիւն պիտի փրկուեն, ազգին համար կենսական վարկեաններու մէջ նոյն գաղափարին և նոյն կարգախօսին չօրջ լրջութեամբ և միաբանութեամբ ըտլորուին ու պիտի բարձրացնեն հայ ազգին զարգացման ընդհանուր մակարդակը, որովհետեւ իրենց համբաւ խտրութենէն խաղաղութիւն մը պիտի ծագի և խաղաղութիւն պէտք է աշխատելու և գործ արտադրելու համար:

Մեր կեանքը բոյսի մը կեանքին նմանելու չէ. պարտաւոր ենք ամէն մէկերնիս նոյնիսկ մեր կարելիէն աւելին ընել մեր ազգին ոչ թէ միայն ներկայ, այլև, ու մահաւանդ, ապագայ բարօրութեանը համար. ազգ մը որ ապրելու իրաւունքին և ոչ թէ վայելքին համար նոյն իսկ տարիներով, դարերով պայքարած է բռնակալութիւններուն ամենէն անտանելիին դէմ, արժանի է ապրելու. մեր համոզումը պէտք է ըլլայ այն թէ մենք իսկապէս մեծ, բայց մուրաւ ազգ մը ենք, այլապէս ինչո՞վ բա-

ցաարել մեր կրած նեղութիւնները, ջարդերը, կողոպուտները, բռնարարութիւնները. ուր տեսնուած է որ արժանիք մը, հարստութիւն մը չունեցող մը ունեցողի մը կողմէ յարձակման և գողութեան ենթակայ եղած ըլլայ. ունինք ցաւեր, որոնց վրայ պարտինք լալ, բայց տեսականօրէն լալը չի բաւեր. վերցնենք մեր աչքերը, ուղղենք դէպ ի հեռաւոր սպագան, աշխատինք հասնելու դէպ ի այդ յուսափայլ հեռուն, ու եթէ նոյն խել, առանց այդ նպատակին կարենալ հասնելու քնաջնջուինք, գոնէ պատմութիւնը իր անաչառ դատաւորի վճիռով Հայ ազգին համար լսէ թէ, «Հայ ազգը քնաջնջ եղաւ, որովհետեւ

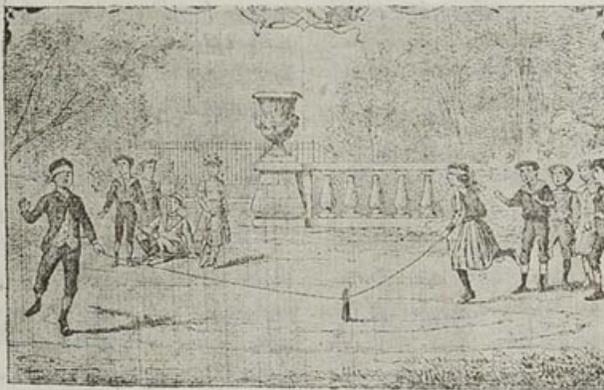
խտէալ մը ունէր, ու այդ խտէալը աւելի նուիրական; աւելի վսեմ էր, քան զինքը բնաջինջ ընող ազգինը:»

Պէտք է աշխատինք ու աշխատինք. պէտք է հարուստը իր դրամը, աղքատը իր ուժը, երիտասարդը իր կորովը և ծերունին ալ իր փորձառութիւնը բերէ մերին միացնէ. ազգային մեծ գործեր, ազգովին միայն կարելի է ի գլուխ հանել:

Խնդիրը այնքան կենսական է որ, հաճոյքով պիտի ուղէինք ուրիշներու ալ կարծիքը իմանալ այս մասին:

ՇԱՒՍԲԵ ԻՐԻՍՏԱՆ.

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐ (*)

ՄՈՒԿՆ ՈՒ ԿՍՏՈՒՆ
(Խաղացողներուն թիւը՝ ճեճ 12)

Խաղացողները երկու խումբի կը բաժնուին. կատուններու խումբը և մուկերու խումբը:

Ամէն մէկ խումբէն բախտով մէկ կա-

տու և մէկ մուկ կը նշանակեն:

Ասկէ վերջ, խաղավայրին մէջտեղը,

(*) Տես Մարմնաստրգ. Բ. Տարի, Թիւ 13, 14, 15 և 18:

հողին մէջ ցից մը կը տնկեն . այդ ցիցին երկու չուան կը կապեն , մէկը 3 մէդր երկայնութեամբ , միւսը 5 մէդր երկայնութեամբ : Յետոյ , մուկին և կատուին աչքերը կապելէ վերջ , երկայն չուանին ծայրը կատուին կուտան , և կարճ չուանին ծայրն ալ մուկին :

Կատուն պէտք է աշխատի մուկը բռնել . ա՛նա խաղը : Ասոր համար , երկուքն ալ ազատօրէն կրնան դառնալ ցիցին շուրջը , ըստ կամս կենալով կամ վազելով , բայց առանց չուանին ծայրը թող տալու :

Երբոր մուկն ու կատուն իրարու ձօտ կը գտնուին , իրենց խաղակիցները լուր կուտան . կատուին ընկերները «միւ՛նու, միւ՛նու» կը պոռան , որպէս զի ան մուկին ուղղութեամբ յառաջանայ , իսկ մուկին ընկերներն ալ «բի՛բ, բի՛բ» կը պոռան , որպէս զի ան փախչի :

Կատուն մէկը բռնէ կամ չբռնէ , քիչ ժամանակ վերջը , երկու առջի խաղացողներուն տեղ , իրենց ընկերներէն կուգան , և խաղը այսպէս կը շարունակուի , մինչև որ ամէնքն ալ իրենց կարգին մուկ և կատու ըլլան :

ՉԱՆԳՈՒՄ ԶԱՆԳՆԵՐ

(Խաղացողներուն թիւը՝ 10 և 30)

Բոլոր խաղացողները աչքերնին թաշկինակով կապած են , բացի մէկէն , որ զանգակահարն է : Այս վերջինը ձեռքը պզտիկ զանգակ մը ունի , կրնայ այս զանգակը վիզին կամ սրունքին կապել , և չարկուսիսի երբոր միւս խաղացողները իրեն ըսեն . «Զանգակահար, ո՛ւր ես» :

Բոլոր աչքերնին կապողները պիտի աշխատին որ զանգակահարը բռնեն , իսկ ասիկա ալ պիտի աշխատի անոնց ձեռքէն փախչի :

Ով որ զանգակահարը բռնէ , ինք կ'ըլլայ զանգակահար :

Շ Ն Ո Ց Ի Կ

(Խաղացողներուն թիւը՝ 10 և 20)

Խաղալալարին մէջտեղը տնկուած ցից մը կայ , որուն կապուած է 3-4 մէդր երկայնութեամբ չուան մը : Բախտով խաղացողներուն մէկը շուն կ'ըլլայ , և չուանին ծայրէն կը բռնէ :

Բոլոր խաղացողները ունին ոլորած թաշկինակներ (թուրա) որ ցիցից շուրջը կը դնեն :

Ամենքն ալ կ'աշխատին իրենց թաշկինակը ցիցին քովէն առնել . իսկ շունն ալ կ'աշխատի թող չտալ . շունը մօտեցողներուն միայն ստքին կրնայ զարնել : Ով որ իր թաշկինակը առնելու համար շունէն զարնուի , շունը ինք կ'ըլլայ :

Երբ մէկը յաջողեցաւ իր թաշկինակը առնել , զայն կ'երկարէ և կ'աշխատի միւսներուն թաշկինակներն ալ առնել , մինչև որ ամենքն ալ իրենց թաշկինակները առած ըլլան :

Երբ ամենքն ալ իրենց թաշկինակները առած են , կը սկսին իրենց թաշկինակներով շան ստքին զարնել . շունը կը ջանայ անոնցմէ մին բռնել , որպէս զի ազատի :

Հ Ա Ի Կ Ո Ի Ր

(Խաղացողներուն թիւը՝ 8 և 16)

Այս խաղը խաղալու համար բոլոր խաղացողները խոշոր չրջանակ մը կազմելով կը նստին , բացի մէկէն որ բախտով կը նշանակուի , ասիկա ձեռքը ունի ոլորած թաշկինակ մը : Թաշկինակը ձեռքին մէջ պահած չրջանակին դուրսէն քանի մը անգամ կը դառնայ , և առանց նկատուելու թաշկինակը մէկուն ետին կը ձգէ :

Եթէ թաշկինակը մէկուն ետին ձգելէ վերջ չըջան մը ընէ և դարձեալ անոր ետին հասնի, և եթէ այս վերջինն ալ չի հասկը նայ թէ՛ իր ետին է թաշկինակը, մէջը եղողը անմիջապէս թաշկինակը կ'առնէ և կը սկսի ասոր ոտքին զարնել: ասիկա ստիպուած է շրջանակին շրջանը ընել և դարձեալ գալ տեղը նստիլ:

Նստողները բնաւ իրաւունք չունին ետեւնին նայելու և կամ ձեռքերնին ետե տանելու:

Եթէ մէջը եղողը թաշկինակը մէկուն ետեւը ձգէ և ասիկա ալ հասկնայ՝ անմիջապէս կ'ելլէ, թաշկինակը կ'առնէ և մէջը եղողին ետեւէն վազելով անոր ոտքին զարնել կ'աշխատի: Մէջը եղողն ալ անմիջապէս անոր տեղը կը նստի և այսպէս խաղը կը շարունակուի:

Հաւաքեց՝ ՅԱՎՈՐ ԳՐԻՍԵԱՆ

(Նստունակիս)

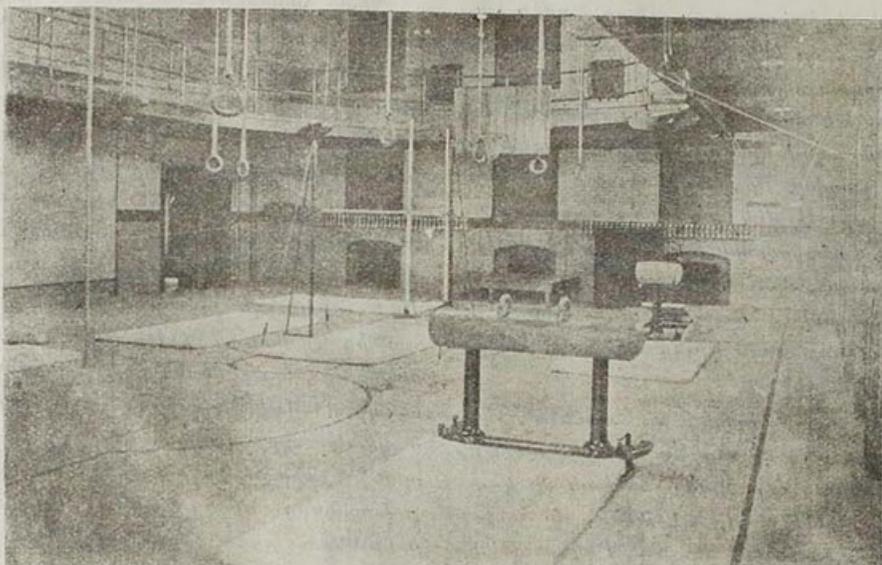
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ԴԵՐԸ

Միացեալ Նահանգաց մէջ՝ Երիտասարդաց Գրիստոնէական Ընկ.ը (Y. M. C. A.) բոլորովին տարբեր է՝ մեր մէջ՝ ի Պոլիս կամ գաւառները գտնուող նոյնանուն մարմիններէ, վասն զի՝ մինչ մեր մէջ Եր. Ընկ.ը լոկ կրօնական և մասամբ ալ քարոզչական է իր ուղղութիւնով՝ անդին Մ. Նահանգաց մէջ՝ բոլորովին տարբեր բնութիւն մը ունի: Հոն՝ կրօնային կամ դաւանական ոգին չէ որ կը տիրապետէ, ոչ ալ եկեղեցական նկատումն է որ կը մղէ ինամակալութեան ճիգերը ընդ առաջ: այլ մասնաւորապէս մարմնական և ընկերային կեանքի մշակումն է իրենց նպատակը, որուն հետ միասին կ'ընթանայ բարոյական օգուտն ալ:

Այսպէս՝ Ամերիկացին չնկատեր իր քաղաքին Եր. Ընկ.ը իբր եկեղեցական շարժում մը՝ այլ լոկ իլըպ մը, ուր կարենան յաճախել տեղին պատանիներն, երիտասարդներն և տարեկից բնակիչները: Յատուկ շէնքի մը մէջ է՝ ուր Ընկ.եան ջանքերը յառաջ կը տարուին: Մեծ սենեակ

մը՝ ճաշակաւոր կերպով կահաւորուած, յատկացուած է հիւրանոցի՝ ուր անդամները կամ կը նստին կամ կը ժամանցեն կամ սեղանի խաղերով ու նուազի փորձերով կ'զբաղին: Յարակից սենեակ մը կը գրաւէ ընթերցարանը ուր՝ թերթեր և հանդէսներ կան և բաց է ամէնուն: Յաճախ ընդարձակ գրատուն մը ևս հիմնուած է՝ ուրկէ անդամները գիրք կ'առնեն: Ուրիշ սենեակներ ու սրահներ ալ կան ուր հանդէսներ կը սարքուին և այլևայլ ընկերակցութիւններու (գրական, նուագային, ուսումնական և այլն) ժողովներն կը գումարուին: Գնդասեղանն ալ իր յատուկ բաժինը ունի՝ ուր կը յաճախեն մեծ ու փոքր ուկ'զբօսուուն անյնաս: Սակայն այս ամէնը առ ոչինչ կը գրեմ երբ աչքս կ'իյնայ մարմնամարզի ճիւղին, որը՝ այդ ընկերութիւններուն ջիղն ու երակն է ամէնուրեք: Ամենէն լուսաւէտ սրահը յատկացուած է մարզարանին:

Հող՝ մարզանքի ամէն պիտանիքները

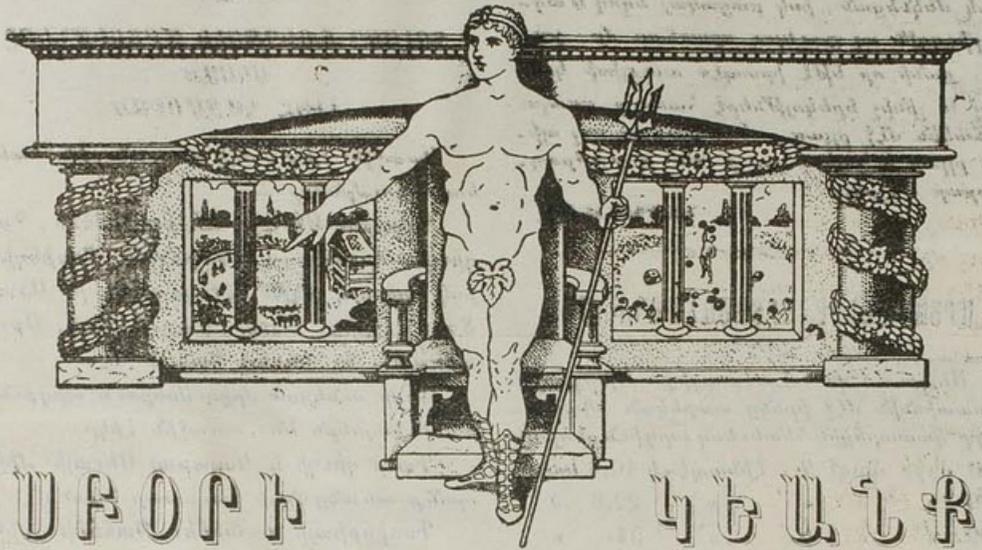

Սանրկայի Ս. Գ. Ընկերության մէկ Մտարգարանը

շուրջը են: Եթէ վազել կը փափաքես աւ պահուս, շահա սենեկին շուրջը՝ գլխիդ վերեւ չըջանաձև երթ մը կայ (corridor) որը քառուշուով յարգարուած է և կակուղ հողի տեղ կը բռնէ. նեաէ վերարկուդ ու յառաջ. 16 անգամ չըջան կատարելուդ մղոն մը վազած կ'ըլլաս: Եթէ կոփամարտութիւն կը սիրես, ահա սա անկիւնը՝ առաստաղէն և տախտակամածէն առկախ կաշեայ գնդակ մը պիտի գտնես. դէմը անցիր ու կրուփովդ կուռէ ատոր հետ մինչև որ կարողանաս զայն մէկ հարուածով ետել պատին վրայ նշանակուած կէտին զարնել: Մինչ դուն քրտինք կը թափես ատոր վրայ՝ եւ ահա կակուղ անկողնի մը վրայ նստած արուեստական թիերով երեւակայական նաւակազնացութիւն մը կը կատարեմ՝ առանց քովէդ հեռանալու: Մեր գլուխներէն վեր՝ բաց պատուհաններէն օդն ու հովը կ'երթեւեկեն անընդհատ: Ո՛րն ըսեմ

կամ որը նկարագրեմ. տեղին մարդիկն հոն են մեծ ու փոքր, առէնն ալ մէյ մէկ բանով զբաղած:

Յանկարծ զանգակ մը յուր կուտայ մեզի թէ պէտք է տեղ տանք մարդական դասարանի մը՝ որ իրենց ուսուցիչով եկած է սրահ: Տէս, ատոնք հայրերն են սատղոց. տարեց մարդիկ, խանութէ, գրասենեակէ և գործէ եկած, որ կեանքի ու առողջութեան հողը տանին: Իրենց թեւերն ու մարմինը կը շարժին ու կը տարուբերին ձիչդ այն ձեւով՝ որ «Մարմնամարդ»ի Ա. թիւին դասը յանձնարարած էր: Կը տեսնէք որ այդ պարզ շարժումները՝ աշխարհին մեծագոյն ազգին ծնողաց սիրելի մարզանքներն են. ծնողած ըսի՝ վասն զի՝ կիներն ու աղջիկները զուրկ չեն այս առիթներէն: Մեծ քաղաքներու մէջ իրենց յատուկ կանանց ընկերակցութիւնները ունին. փոքրագոյն քաղաքներու

Մ Բ Օ Ր Ի

Կ Ե Ա Ն Ք

ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Սեպտեմբեր 22, չարաթ գիշեր Մագրիգիւղի Յունաց «Գորպիս»ի Սրահին մէջ տեղի ունեցաւ տեղւոյն «Ժողովրդային» Լսարանական Միութեան կողմէ սարքուած փայտն երեկոյթ մը, որուն մէջ զարձեայ մարզական խաղերը մեծ տեղ կը գրաւէին:

Հանդէսին առաջին մասը կը լսողկանար երգերէ և այլն, իսկ երկրորդ մասը մարմնամարզական վարժութիւններէ, որոնք տեղի ունեցան հետեւեայ կարգաւ.

Ա.—Շուքսախան ազատ շարժումներ, Տիսան Մարմնամարզական Խումբին կողմէ և ղեկավարութեամբ Տիար Գ. Մերձանեանի:

Ա.—Կոյր կոփաւարտիկները, քրքջալիք մրցում Տեարք Տ. Ա. յճեանի և Հ. Գնարեանի միջև:

Գ.—Պարկառներու մրցում, Տեարք Գ. Փափաղեանի և Ա. Արապեանի միջև:

Դ.—Բուրգեր կազմել, Տիսան Մարմնամարզական Խումբին կողմէ:

Ե.—Կոփաւարտութիւն, Տեարք Գ. Մերձանեանի և Հ. Գնարեանի միջև:

Երեկոյթին երրորդ մասին մէջ տեղի ունեցաւ առնախօսութիւն մը Տիար Գ. Խաժակի կողմէ, որ պարագային համեմատ կուռ ոճով ու իրեն միայն յատուկ եզրով խանդավառութեամբ մը համակեց սակաւաթիւ ներկաները:

Հանդէսին չորրորդ մասին մէջ տեղի ունեցաւ Սկիւտարի Ռաֆֆի Թատերախումբին կողմէ ներկայացում մը, Արիւնտտ Ա. Էտարանը:

★

Ներկաները շատ գոճ տղաւորութեան տակ մեկնեցան, իսկ բացակայ եղող Մազրիգիւղցիին ալ ցաւելու պատճառ մը չունի, քանի որ եթէ իրապէս արդպիտի կըրթիչ և շինիչ երեկոյթներէ հաճոյք զգալով զինձակին մէջ ըլլար, անտարակոյս հող պիտի ըլլար և չպիտի ըլլար հոն՝ արգիբաղդաբար կ'ըլլայ:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԷ

ՊՐՅՈՒՄՆԵՐԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Սեպտ. 15ին Շուկտացիք Սթօքհօլմի Ստատիստիկն մէջ իրենց տարեկան մրցումները կատարեցին հետևեալ արդիւնքներով.
 100 մէքր վազք Գ. Լինտպէտկ 10,9 երկվ.
 200 » » » » 22,6 »
 400 » » Է. » » 54. »
 1500 » » Ուխտէ 4 վայր. 14,3 երկվ.
 10000» » Պ. Ֆոխ, 32 վր. 12,1 երկվ.
 110 մէքր արգելի վրայի վազք, Մէոյլէտ 16,1 երկվ.

Բարձր ցատկել, Հայլպէտկ, 1,80 մէթր
 Հեռաւորութիւն ցատկել, Ապէտկ, 7,15 մէթր
 Երեք քայլ ցատկել, Լինտպոյտ 14,15 մէթր
 Նիզակ ցետել, Լէմինկ, (56,38+27,68)= 94,06 մէթր
 Երկար ցետել, Նիլսըն, (13,15+ 0,83)= 23,98 մէթր
 Սկաւառակ ցետել, Նիլսըն (38,73+32,66)= 71,39 մէթր

ՄԱՐՄԵԱՄԱՐՁ ՆՈՒԻՐՈՂՆԵՐ

Աղէքսանդրիաէն Տիար Գ. Յ. Մ. Տէր Յակոբեան մէկ տարեկան Մարմնաւարդ կը նուիրէ իր եղբորը, Տիար Մարտիրոս Տէր Յակոբեանի, Սերաստիա:

Տիար Յակոբ ծիղմէճեան մէկ տարեկան Մարմնաւարդ կը նուիրէ Սիլուսարի Տիկնանց Լէկերակցութեան:

ՖՈՒԹՊՈԼԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ՊՈԼՍՈՅ ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՅՈՒՄՆԵՐԸ

ՍԿՍՍՇ

ԼԻԿԸ ԿԱԶՄՈՒՍՇ

Առաջին Լիկին մէջ կը գտնուին հետևեալ ակումբները:—

Կալարայ-Սերայ, Ֆեկեռ Պանճե, Գասը գիւղ, Սքրակընու, Երչըրլըմ, Քոնիկիայ. իսկ երկրորդ լիկին մէջ կը գտնուին Արախ, Տոնք, Էրիսի, Աստը, Մագրի գիւղ, Սքրակընու Բ. և Ֆեկեռ Պանճե Բ.

Տեղի ունեցած մրցումներուն արդիւնքը հետևեալներն են. առաջին Լիկը:

Գասը գիւղի և Կալարայ Սերայի միջեւ որոնք առանց կոլի հաւասար եկան:

Գոնիկիայի և Ֆեկեռ Պանճեի միջեւ որով մէկ մէկ կոլով հաւասար եկան:

Իսկ երկրորդ Լիկին արդիւնքները հետևեալներն են:—

Արախի և Սքրակընուի միջեւ. Արախ մէկ կոլով յաղթական ելաւ:—

Էրիսի և Ֆեկեռ Պանճե Բ. ի միջեւ որոնք մէկ մէկ կոլով հաւասար եկան:

ՍՍՄՍՈՒՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՄԵԱՄԱՐՁԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Ամասնի մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան երիտասարդ անդամներուն նախաձեռնութեամբ կազմուած է Կայծակ անուն մարմնամարզական ակումբ մը, որ նպատակ ունի տեղւոյն և շրջականերուն մէջ մարզանքը տարածել ու երիտասարդութեան կեանքին խկական հաճոյքը ներշնչել:

Ամէն յաջողութիւն մաղթելով, զիրենք կը հորհաւորենք իրենց այդ գեղեցիկ ջանքերուն համար նոր լուրերու կը սպասենք:

Պասաս. Տիօրկն
Կ. ՈՒՆՃԵԱՆ

Տպարան Օ. Արզումանի
Կ. ՊՈԼԻՒՍ

Արսոլիսկր
ԵԱՒԱՐԵ ՔՐԻՍԵԱՆ